

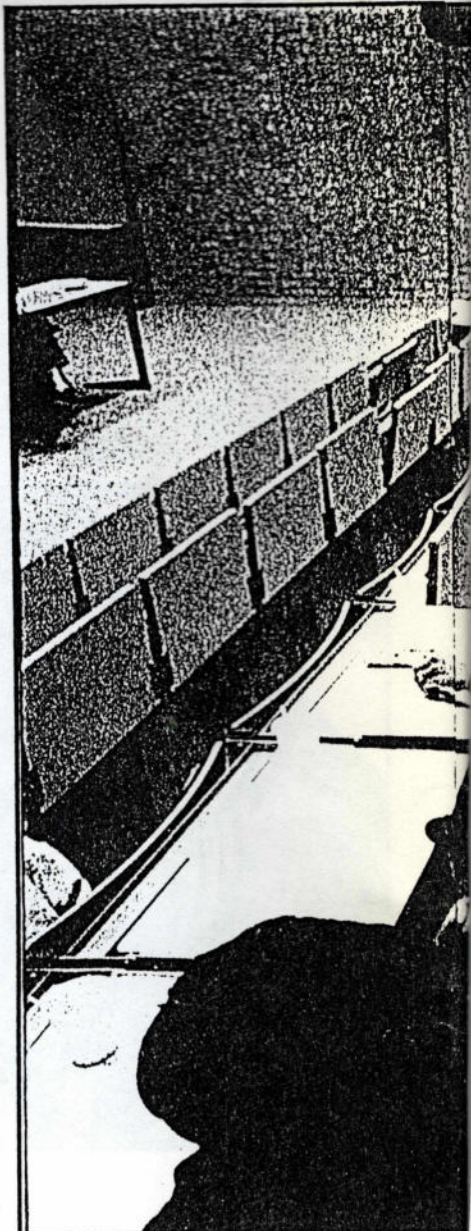
Vijf jaar na de opheffing van de universitaire studierichting andragologie schieten de hoogleraarschappen in diverse takken van het welzijnswerk uit de grond. Alleen al in 1992 zijn er twee professoren benoemd en wellicht komt er voor Kerstmis nog een derde bij. De meeste benoemingen betreffen bijzondere hoogleraren, die parttime in dienst zijn van een speciale stichting. Wat bezielt de universiteiten om zulke hoogleraren te benoemen en wat schiet het welzijnswerk ermee op?

Het welzijnswerk financiert zelf zijn hoogleraarschappen

ONDER PROFESSOREN

ROGIER WIERCX

Het illustere gezelschap professoren op welzijnsgebied krijgt jonge aanwas. Naast de oudere gewone hooggeleerden, zoals de bestuurskundigen Kees Schuijt en Philip Idenburgh, de verzorgingsstaat-specialist Bram de Swaan, de armoede-econoom Jos Berghman en de zorgconcept-humanist Harry Kuneman, steken nieuwe namen de kop op. Het eerst was daar Cees de Wit (met als leeropdracht de grondslagen van het opbouwwerk), toen kwamen binnen één maand Peter van Lieshout (theorie van de zorg) en Andries Baart (grondslagen van het opbouw- en activeringswerk). Binnenkort wordt de benoeming verwacht van Geert van der Laan (grondslagen van het maatschappelijk werk). Alle vier zijn parttimers met het welzijnswerk al eigen financier. Soms gaat alles heel snel, een andere

keer is de weg naar de kroon op een wetenschappelijke carrière lang en doornig. Dat blijkt bij de bijzondere leerstoel over 'grondslagen van het maatschappelijk werk', die al zes jaar in de maak is. De leerstoel is in 1990 in het leven geroepen, maar is nog leeg, omdat de benoeming niet rond wil komen.

Al die tijd ijvert de Marie Kamphuis Stichting voor een bijzonder hoogleeraar voor één dag per week. De Stichting heeft begin vorig jaar een advertentie geplaatst en daarop reageerden tien kandidaten. Uiteindelijk selecteerde de Stichting Geert van der Laan en droeg hem voor benoeming voor bij de Rijksuniversiteit Utrecht. Daar volgde een lange procedure, die nog steeds niet is afgerond. Het wachten is op een positief advies van de zusterfaculteiten. Daar wringt de schoen, want één faculteit weigert dat positief advies af te geven.

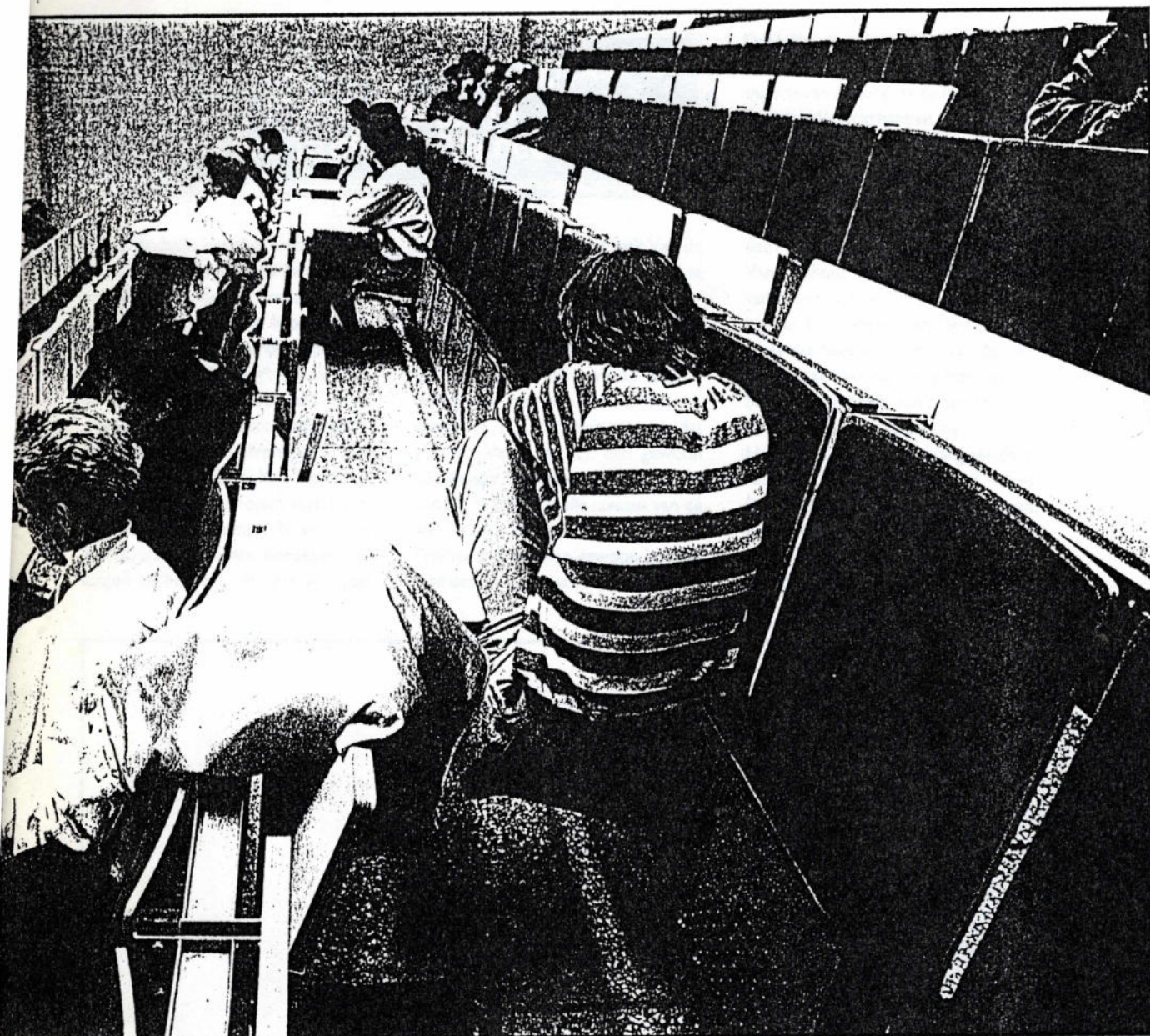

foto: Flip Franssen

Volgens de gepensioneerde directrice van de Academie voor Sociale en Culturele Arbeid in Groningen, Marie Kamphuis, naar wie de Stichting is genoemd, kost de realisatie van een leerstoel veel tijd en moeite. 'Ze maken tegenwoordig leerstoelen over het leggen van betonblokken; je zou toch zeggen dat het dan ook over maatschappelijk werk wel kan,' aldus Kamphuis twee jaar geleden in een interview met Nel Jagt (uitgave SWP 1990).

Status

Bijzondere leerstoelen zijn er legio. Vroeger gedijde deze statusverhogende gewoonte vooral in kringen van ondernemers. Organisaties haalden geld bij elkaar en benoemden met medewerking van universiteiten op eigen kosten hun professoren voor één of meerdere dagdelen. Die verleenden hun betaalheren een academisch au-

reool en maatschappelijke erkenning. Maar deze tijden zijn achter de rug. De universiteiten willen hun imago niet meer zo gemakkelijk verkopen aan dagdeelhoogleraren met een deelbelang. Dus wordt de benoemingsprocedure tegenwoordig secuur toegepast. De wetenschappelijke ijking van een bijzonder hoogleraar is gelijk aan die van gewone hoogleraren.

Dat kost tijd, zoals Geert van der Laan merkt. Overigens is iedereen in het welzijnsircuit overtuigd van zijn bijzondere kwaliteiten voor de bijzondere leerstoel. De benoeming zal dus binnenkort wel rond komen.

'Bijzondere hoogleraarschappen passen in het streven naar vermaatschappelijking van de universiteit,' zo schetst professor Paul Schnabel het decor van de hausse aan leerstoelen. 'Op zich is het een paradox, dat de andragologie als academische discipline bijna is verdwenen, terwijl het veld nu

zelf zijn hoogleraren benoemt.' Schnabel werd vijf jaar geleden gewoon hoogleraar in de geestelijke gezondheidszorg en de geestelijke volksgezondheid; eerst voor één dag per week. Tegenwoordig werkt hij fulltime bij de Utrechtse faculteit der Sociale Wetenschappen, onder meer als directeur van de School of Public Health in oprichting. Deze postdoctorale *graduate school* is opgericht door de universiteiten in Utrecht en Rotterdam.

'Als de universiteit geen wetenschappelijke belangstelling meer heeft voor het werkveld, dan richten we zelf leerstoelen op,' zegt Hans Vermeer, bestuurslid van de Stichting Maatschappelijke Activering die onlangs de bijzonder hoogleraar Andries Baart presenteerde. 'De wetenschappelijke reflectie op het sociale beroep komt weer in de belangstelling. In geprivatiseerde vorm, zou je kunnen zeggen. ▶

Het werkveld stuurt zelf via zijn hoogleraren het onderwijs aan

► Het werkveld blijkt zelf in staat te zijn om via zijn hoogleraren het onderwijs en onderzoek aan te sturen. Dat is een groot verschil met vroeger, toen de universiteit autonoom bepaalde wat

digheid. Sinds drie jaar doceert hij over de grondslagen van het opbouwwerk aan de Erasmus Universiteit. De Wit is in dienst van de Gradus Hendriks Stichting die de wetenschappelij-

ges: 'Er waren alles bij elkaar wat weinig deelnemers. Voortaan wil ik me behalve op gewone studenten ook richten op extraneï, op mensen van buiten.' Wel content toont hij zich

foto: Ineke Smink

Cees de Wit, de hoogleraar van de opbouwwerkers.

ze deed.'

'Voor het maatschappelijk activeringswerk is professor Andries Baart ook, niet op de laatste plaats, een aardig visitekaartje,' geeft Vermeer toe.

'Promotie, daar gaat het om bij bijzondere hoogleraren,' zegt Schnabel: 'In twee betekenissen: een bijzonder hoogleraar mag promoties begeleiden en hij promoot tegelijkertijd zijn eigen club. Hoogleraar worden, is nog altijd het hoogst bereikbare in de wetenschap. Professoren vormen een selectie uit de selecte groep gepromoveerden. Daarom is het voor een beroepsgroep statusverhogend om een professor te hebben.'

Weinig deelnemers

Het is duidelijk, dat de opbouwwerkers professor Cees de Wit als 'hun hoogleraar' beschouwen. Zijn naam duikt regelmatig op als inleider van studiedagen en cursussen ter bevordering van de beroepsmatige deskun-

ke onderbouwing van het opbouwwerk tot doelstelling heeft.

De Wit zetelt sinds 1989 twee dagen per week in Rotterdam. Nu zijn vierjarige benoeming ten einde loopt, is het tijd voor een evaluatie. Volgens secretaris Wil van de Leur van de Gradus Hendriks Stichting heeft de hoogleraar onlangs een 'quite impressive' overzicht van zijn prestaties gegeven. De Wit geeft twee series colleges: over de grondslagen van het opbouwwerk en over het opbouwwerk an sich. Daarnaast fungeerde hij her en der als voorzitter en was hij betrokken bij een commissie rond het derde armoede-programma van de Europese Gemeenschap. Bovendien werkt De Wit bij wijze van *pièce de résistance* al jaren aan een magnum opus over de grondslagen van het opbouwwerk. En natuurlijk schreef de professor artikelen in tijdschriften.

Zelf is De Wit niet zo tevreden over het aantal toehoorders bij zijn colle-

over het aantal promovendi, dat hij begeleidt. Vier zijn het er nu, waaronder twee aio's (assistenten in opleiding), wier plaats door WVC wordt betaald. Het bestuur van de Gradus Hendriks Stichting is volgens Van de Leur zeer gecharmeerd van de werkzaamheden van De Wit. Het curatorium van de leerstoel, dat het wetenschappelijke gehalte van zijn prestaties moet beoordelen, heeft nog geen uitspraak gedaan. De Stichting is inmiddels op zoek naar nieuwe fondsen voor een tweede periode van vier jaar.

Schakel

Nog voordat de Gradus Hendriks Stichting en de Marie Kamphuis Stichting hun werk begonnen, richtte directeur Hans Hillenius van het toenmalige Koningin Juliana Fonds al de Stichting Leerstoelen Welzijnswerk op. Hillenius: 'Dat was in de tijd van de herstructurering van landelijke welzijnsorganisaties. Ik vreesde dat de pu-

'Het is voor een beroepsgroep statusverhogend om een professor te hebben'

blieke aandacht voor het welzijnswerk zou afnemen. Eén of meer leerstoelen zouden dat tij kunnen keren en zouden bovendien voor de broodnodige verdieping van de beroepsopleiding kunnen zorgen. De pogingen om uiteindelijk tot één leerstoel rond jeugdwerk te komen, zijn echter doorgelopen op onwil bij de universiteiten. Het Koningin Juliana Fonds had al geld uitgetrokken voor dit project. Het is mislukt en dat is jammer. Ik vind nog steeds, dat de hogere beroepsopleidingen te beperkt zijn. Na vier jaar

maar niet alles. Dat weet ook Van de Leur: 'In universitaire kring blijft het een *Einzelgänger*. Een bijzonder hoogleraar heeft geen assistenten en beschikt nauwelijks over andere faciliteiten. Daarom streven wij op langere termijn ook naar een gewoon hoogleraarschap. Dat lukt niet meteen, dat gaat via kleine stapjes. Een gewoon hoogleraar opbouwwerk kan, beter dan De Wit nu, op alle niveaus van de wetenschap meedoen.'
Probleem is, dat een gewoon hoogleraar deel uitmaakt van de formatie van

Dat blijkt uit de benoeming van dr Peter van Lieshout tot hoogleraar in de theorie van de zorg aan de faculteit der Sociale Wetenschappen in Utrecht. Voor één dag per week. De rest van de tijd blijft hij directeur werkontwikkeling bij het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW). Tijdens zijn ene professorale dag krijgt Van Lieshout zijn salaris doorbetaald vanuit het NIZW. Toch is hij geen bijzonder hoogleraar; Van Lieshout is - zoals dat heet - in dienst van de universiteit als gewoon hoogleraar buiten bezwaar. Hij heeft, zoals het ook wel heet, een nul-nul-aanstelling. Het NIZW hecht veel belang aan deze leerstoel. Paul Schnabel, bij wiens School of Public Health Van Lieshout vooral komt te werken als post-doctoraal opleider en onderzoeker: 'Een belangrijk instituut als het NIZW is op

foto: Robert Knoth

heeft men een vak geleerd, denkt men. De studenten ontberen tegenwoordig *wissenschaftliche neugier* om verder te studeren. Misschien komen de wat modische bijzondere leerstoelen van tegenwoordig daaraan tegemoet. Ik hoop dat,' aldus directeur Hillenius van het Juliana WelzijnFonds. Een bijzonder hoogleraar is mooi,

een universitaire faculteit. Hij (of zij) moet op de loonlijst. De universiteiten staan uiteraard niet te trappelen van ongeduld om een hoogleraar in het opbouwwerk, in de maatschappelijke activering of het maatschappelijk werk aan te stellen. Maar ook hier is een vindingrijke oplossing voorhanden.

termijn gebaat bij een directe relatie met de universiteit. De hoogleraar bekleedt een sleutelpositie tussen het werkveld en het onderwijs en onderzoek. Het NIZW moet er voor waken, dat het niet opgesloten raakt in de eigen sector zorg en welzijn, zoals dat wel het geval is met onderzoeksinstituten als NIMAWO en NIMO. Een ►

Peter van Lieshout, de nieuwe hoogleraar in de theorie van de zorg.

f

Subsidie deskundigheidsbevordering vrijwilligersorganisaties 1993

Tot 1 oktober 1992 kunnen vrijwilligersorganisaties een aanvraag indienen voor subsidiëring van trainingen van vrijwilligers die in 1993 plaatsvinden. De subsidieregeling richt zich op de deskundigheidsbevordering van het vrijwillig kader van organisaties. De trainingen moeten de structuur van de organisaties versterken en een groot uitstralingseffect hebben naar de overige vrijwilligers van de organisatie. Konferenties, beleidsdagen en lezingen worden niet gesubsidieerd.

De aanvragen kunnen worden ingediend door landelijke vrijwilligersorganisaties. Niet-landelijke organisaties kunnen in aanmerking komen voor subsidie als een andere subsidiebron (provinciale-, lokale overheid, fondsen of volkshogescholen/vormingscentra) minstens 60% mede-subsidieert. Op 15 januari 1993 wordt bekend gemaakt aan welke organisaties de subsidies zullen worden toegekend.

Het Landelijk Fonds Deskundigheidsbevordering Vrijwilligers is een subsidieregeling, uitgevoerd door het Centrum voor Ingebouwde Vorming (CIV) in samenwerking met het Nederlands Centrum Vrijwilligerswerk (NCV). Het Fonds wordt gefinancierd door het Ministerie van WVC.

Organisaties kunnen voor het toezenden van een reglement en een aanvraagformulier contact opnemen met het CIV. *Organisaties die in 1992 een aanvraag hebben ingediend of informatie hebben opgevraagd krijgen tussen 6 en 10 juli a.s. automatisch een reglement en een aanvraagformulier toegezonden.*

Bestuurscommissie

Landelijk Fonds Deskundigheidsbevordering Vrijwilligers,
p/a Centrum voor Ingebouwde Vorming
Zonnenburg 3 • 3512 NL Utrecht • tel. 030-333937

► bredere, academische oriëntatie is noodzakelijk. De universiteit geeft aan Van Lieshout het promotie-recht voor het front van de wetenschap. Dat is aantrekkelijk. Anderzijds vormt Van Lieshout voor de universiteit de schakel met een deelsector in de maatschappij. Dat vergemakkelijkt het onderzoek en de stage-mogelijkheden.'

Salaris

De andere hoogleraren, de bijzondere, hebben een even bijzondere vorm van dienstverband. Cees de Wit werkt drie dagen per week bij een onderzoeks- en organisatie-adviesbureau. Zijn universitaire loonkosten à raison van f75.000,- per jaar worden betaald door de Gradus Hendriks Stichting, die daarvoor onder meer door de margarinefabriek Van den Bergh & Jurgens en door een anonieme kloosterorde wordt gesponsord. Ook de gemeentebesturen van Rotterdam en Den Haag dragen bij in de kosten.

Professor Andries Baart werkte tot voor kort vijf dagen per week voor de Katholieke Landelijke Vereniging voor Maatschappelijke Activering (KLVMA). Zijn tweedaagse professoraat bij de Katholieke Theologische Hogeschool Utrecht kost jaarlijks ook 75.000 gulden. Baart is daartoe in dienst getreden bij de Stichting Maatschappelijke Activering, die speciaal voor de leerstoel is opgericht. De Stichting beschikt over vier ton, een bedrag dat is geschonken door katholieke organisaties en fondsen die onbekend wensen te blijven. De rest van zijn salaris blijft Baart ontvangen van de KLVMA.

Bij de toekomstige professor Geert van der Laan zit de financiering nog wat ingewikkelder in elkaar. Hij wordt benoemd voor één dag. In de advertentie is destijds al beloofd, dat toekomstige bijzondere hoogleraar de resterende werkdagen in dienst kan komen van het NIZW. Bij Van der Laan heeft dat in omgekeerde volgorde plaatsgevonden. Hij kwam eerst in dienst van het NIZW en wacht daar zijn definitieve benoeming af. Tijdens zijn professorale dag zal Van der Laan ook op de loonlijst van het NIZW blijven staan, omdat de Marie Kamphuis Stichting er niet in is geslaagd om zelf een fonds te vormen.

Het is de vraag, of die werknemersverhouding de academische vrijheid van de kandidaat-hoogleraar niet beperkt. Volgens secretaris Harry Hens van de Marie Kamphuis Stichting staat al op papier dat het NIZW de inhoudelijke bevoegdheden rond Van der Laans wetenschappelijke arbeid straks zal delegeren aan de Marie Kamphuis Stichting. Deze Stichting zal ook een curatorium vormen voor de toetsing van het wetenschappelijke werk van de professor.

Transfermarkt

In hoeverre worden de academische toppo-

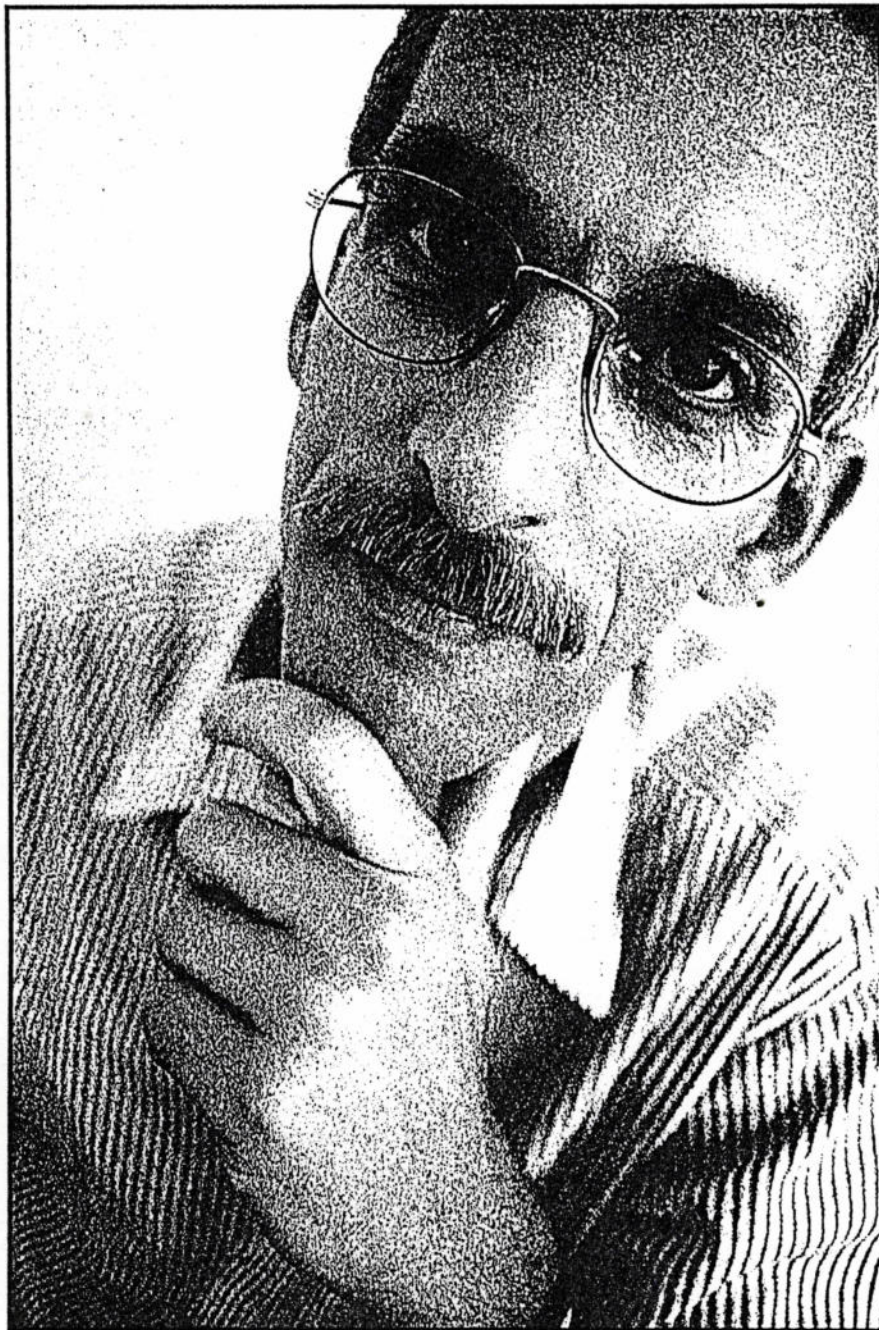

foto: Robert Knoch

Andries Baart: het visitekaartje van het maatschappelijk activeringswerk

sities in het kleine welzijnswereldje onderling geregeld? Kun je als werksoort of organisatie een bijzondere leerstoel kopen?

Paul Schnabel antwoordt eerlijk op de eerste vraag. 'Het gaat om slechts enkele personen die voor een leerstoel in aanmerking komen.

fermarkt: de persoonlijke kwaliteiten van een kandidaat geven de doorslag. Wij wilden in Utrecht alleen Van Lieshout op die leerstoel hebben. Hij biedt, samen met het NIZW, de universiteit een entree tot een groot werkveld. Dat is belangrijk voor studenten en voor

'De persoonlijke kwaliteiten van een kandidaat geven de doorslag'

In één generatie lopen er maar een paar kandidaten rond, die de kwaliteiten hebben voor zo'n post. Iedere universiteit wil die mensen aan zich binden. Het is net als op een trans-

de kwaliteit van het universitaire onderzoek.' Op de tweede vraag geeft KLVMA-directeur Hans Vermeer een ontkennend antwoord: 'Nee, het is niet zo dat, als je maar geld hebt

en een kandidaat, je ook een bijzondere leerstoel krijgt. Baart werkte bij ons als wetenschappelijk stafmedewerker, eerst via een project, daarna in de gewone formatie. We hebben hem in die tijd één dag per week uitgeleend aan de inmiddels opgeheven Katholieke Theologische Universiteit in Amsterdam. De contacten in universitaire kring die dat voor ons bureau opleverden, bevielen ons wel. We kregen toegang tot literatuur, we konden gebruik maken van onderzoeksmogelijkheden en -budgetten.

Toen hebben we advies gevraagd aan de Radboud Stichting in Vught, een katholieke organisatie die een tiental bijzondere hoogleraren in dienst heeft. Zij vertelden ons, dat de ene universiteit eerst wil beslissen over de leerstoel en dan pas over de kandidaat, terwijl dat elders samengaat.

Wij hebben toen gekozen voor de Katholieke Theologische Hogeschool Utrecht als plaats voor de leerstoel, vanwege haar goede contacten met de rijksuniversiteit én omdat daar meerdere religieuze stromingen bij elkaar komen. Onze kandidaat moest expliciet ook kunnen werken ten behoeve van de andere identiteitsgebonden organisaties voor maatschappelijke activering. Dat kon in Utrecht, waar we tegelijkertijd een aanvraag voor een leerstoel en een kandidaat hebben ingediend. Die waren dus aan elkaar gekoppeld. Maar als Baart onverhoopt zou overlijden, dan blijft de leerstoel bestaan. We plaatsen gewoon een advertentie voor een opvolger.'

Eén gewoon hoogleraar en (bijna) drie bijzondere zijn er nu. Werken ze ook samen? De vraag blijkt wat te vroeg gesteld, omdat alleen De Wit al echt functioneert. Van Lieshout moet eerst nog helpen om het curriculum van de in september 1993 te openen School of Public Health op te stellen. Van der Laan is nog niet benoemd. Baart begint pas in september met colleges.

Maar de vraag is wel relevant, meent Wil van de Leur van de Gradus Hendriks Stichting. 'Het zou aardig zijn, als het trio bijzondere hoogleraren eens samen zou kijken naar de gemeenschappelijke vertrekpunten die zij hebben in het social work. Dat levert ons nieuwe inzichten op in de verschillen en overeenkomsten tussen onze werksoorten.'

Marie Kamphuis zal dat zeker met grote interesse volgen is. Als de gelegenheid zich voordoet, zal zij de drie professoren voorhouden, 'dat ze vooral niet hoog boven de praktijk moeten gaan zweven', zoals de andragologie 'die nooit echt geland is.' De bijzondere hoogleraren moeten vooral luisteren naar de werkers in de praktijk, zal Kamphuis' boodschap zijn.

Anders dan bij de andragologie zal dat in geprivatiseerde vorm nu misschien wel gebeuren.